

Posudek vedoucí práce diplomové práce Anny Fišerové Attachment, komunikační styly a partnerské přizpůsobení v dlouhodobém vztahu

Práce je empirickou dotazníkovou studií doplněnou literární rešerší. Řešené téma je součástí většího projektu na partnerskou komunikaci, který probíhá pod mým vedením ve spolupráci naší fakulty a Národního ústavu duševního zdraví a je podpořen GAČR. Anna Fišerová se jako experimentátorka účastnila sběru dat a organizace v rámci celého projektu, a to především v roce 2018/19. Organizaci testovacích sezení a vedení rozhovorů s páry věnovala spoustu času a projevila se jako spolehlivá experimentátorka. Pro účely své diplomové práce pak zpracovala data ze 3 psychologických dotazníků u neúplného souboru 76 párů. Při tom si kladla otázku, zda mohou být komunikační styly participantů považovány za mediátory vztahu mezi attachmentovým stylem a partnerskou spokojeností participantů a jejich partnerů. A jako vedlejší otázku řešila, zda se partneři mají tendenci párovat homogamně či komplementárně z hlediska jejich attachmentového stylu.

Co se týče teoretického úvodu práce, rozdělila bych ho na dvě části. První je obecným úvodem do problematiky attachmentu se zaměřením na attachment partnerský. Považuji ji za méně významnou, protože takové přehledy jsou v literatuře dostupné a tento je jen dalším parafrázováním již mnohokrát řečeného. Přesto se domnívám, že má v práci svoje místo, protože teoretické zvládnutí hlavních konceptů je nutným předpokladem pro další části studie. Review pak začíná být zajímavé od strany 22, kde se věnuje tématům reliability dotazníků měřících dospělý attachment, pohlavním rozdíly v dospělém attachmentu, souvislosti attachmentu obou partnerů s partnerskou spokojeností, s komunikací a homogamnímu či komplementárnímu párování vzhledem k attachmentu. Tyto kapitoly obsahují přehled originálnějších a modernějších témat. Autorka zde prokazuje znalost literatury a schopnost z ní čerpat odpovídající informace. Oceňuji, že například během přehledu studií zabývajících se vztahem partnerského attachmentu a partnerské spokojenosti autorka uvádí i použité dotazníky, které by mohly vysvětlovat rozdíly v nalezených souvislostech jednotlivých studií. Mám jen několik drobných poznámek, např. matoucí je odlišení attachmentového chování a attachmentového systému. Obvykle se v literatuře mluví o attachmentovém behaviorálním systému. Zajímalo by mě také, jak je myšlena věta Způsob vzniku jeho zaměřenosti vůči pečující postavě je ovšem podobný také ptákům, proto jej lze dle Bowlbyho (2010) u člověka zahrnout pod rámec širokého významu imprintingu. Znamená to, že attachment u člověka vzniká následkem imprintingu? Nesrovnalosti se objevují v pojednání o attachmentových fázích, konkrétně délka 3. fáze je podezřele zkrácená.

Praktické části práce se Anna zhostila velmi samostatně, což je třeba ocenit. Současně však velká samostatnost byla zřejmě jednou z příčin nedotažeností, které praktická část obsahuje. Počínaje formulací otázek, přes prezentaci výsledků až po jejich diskuzi má práce velmi popisný charakter. Už při formulaci výzkumné otázky je vidět, že sice jsou formulovány jasně, ale není jednoduché v záplavě replikačních otázek na jevy již mnohokrát testované identifikovat otázky, které jsou vzhledem k dostupné literatuře nové a posunují poznání v daném tématu. Dále Anna správně popisuje použité dotazníky, a nastiňuje analýzu dat. Výstupy analýz pak zabírají většinu praktické části. V analýze byly použity poměrně komplexní pěšinkové modely prováděné v programu R. Výběr statistické analýzy bych hodnotila kladně a líbí se mi, že se Anna nebála složitější statistiky a poprosila o spolupráci zdatnějšího kolegu. Ovšem u analýz, které si autor neprovádí sám, navíc takto složitých, vzniká nebezpečí, že je pak nebude umět dostatečně přesně reprodukovat a hlavně interpretovat (a že třeba ani vedoucí práce nebude zcela schopen během pár dnů před odevzdáním s tímto netriviální postupem rychle poradit). K tomu zde bohužel došlo. Co se týče nedostatků prezentace výsledků, jsou vynechány údaje o síle modelu, např. prostřednictvím R². Tento údaj by umožnil posoudit, jak významným prediktorem pro partnerské přizpůsobení partnerů je attachment partnerů samotný a

jak významným prediktorem je attachment v kombinaci s mediátory v podobě komunikačních stylů. Tedy jestli nezávislé proměnné vysvětlují dostatek variability závislé proměnné. Matoucí také je, že tabulka 1 má neodpovídající popisek a je nepřehledná, protože v sobě kombinuje výsledky několika dotazníků.

Z hlediska interpretace bych ráda upozornila na tři chyby. Zaprvé považuji za problematický způsob, jakým Anna rozhoduje, zda něco je mediátorem nebo ne. Zdá se, že kritériem pro ni byla existence signifikantních vztahů v modelu zahrnujícím mediátor. Tento způsob ale určuje jako mediátor i proměnnou, která vysvětluje nulové procento variability původního vztahu (tedy vztahu bez mediátoru), tedy nijak nevylepší původní model. Nemyslím si, že to je správný postup a zajímalo by mě, jak by jej autorka obhájila. Zadruhé v případech, kdy vztah mezi attachmentem a partnerskou spokojeností u jednoho partnera vyšel jako signifikantní, zatímco u druhého ne, ale velikost regresních hodnot je prakticky totožná, není možné interpretovat tento výsledek jako pohlavní rozdíl. Ve skutečnosti rozdíl mezi souvislostí vyhýbavého stylu a partnerským přizpůsobením u mužů a žen je tak nevýznamný, že by bylo přesnější říct, že obě pohlaví se z hlediska negativní souvislosti vyhýbavosti na partnerské přizpůsobení partnera vůbec neliší. Zatřetí existence korelace mezi attachmentovými styly partnerů ještě neznamená, že si partneři volí sobě podobné, nebo opačné z hlediska nejistého attachmentu. Úzkostný a vyhýbavý attachment jsou totiž korelované mezi sebou u jednotlivých participantů, neboli vyšší skóre úzkostnosti a vyhýbavosti se častěji vyskytuje u stejné osoby dohromady, proto vztah mezi úzkostností jednoho a vyhýbavostí druhého partnera může být pouze efektem dvou jiných korelací, a to kombinace tendence pro vyhledávání partnerů podobných v míře celkové jistoty attachmentu a asociace mezi oběma nejistými škálami v rámci jedince. Opatrně je potřeba také nakládat s tvrzením ohledně kauzality, kterou sice pěšinkový model formálně určuje, ale interpretace výsledků v tomto smyslu není oprávněná.

V neposlední řadě je problematický počet testovaných vztahů zahrnutých do pěšinkových modelů vzhledem k velikosti testového souboru, který je poměrně malý, což je třeba minimálně diskutovat. Občas se v interpretacích vyskytují i zjevné chyby, např. jak mohl výsledek ohledně negativního vztahu mezi vyhýbavým stylem a vyhýbavým attachmentem částečně potvrdit hypotézu, když vyšel oproti hypotéze přesně opačně?

Diskuze je nejslabší částí práce a nepochybně se zde projevilo, že na ni zbylo málo času. Chybí zde celé obsahové celky, které by diskuze postrádat neměla. Zaprvé detailní a hluboká rozvaha nad hlavními výsledky, jejich významem, kontextem, mechanismem atd., nad rámcem jednoduchých konstatování, zda se potvrdily výsledky předchozích studií. Zasazení výstupů do obecnějšího teoretického rámce, formulování doplňujících teorií na základě výsledků atd. Význam výsledků pro praktické stránky věci, návrhy budoucích návazných studií. Diskuze negativních výsledků po stránce možných nedostatků metodologie, limity práce a návrhy budoucích změn.

Jsem přesvědčená, že v celkovém pohledu práce splňuje hlavní náležitosti, které jsou na ni kladeny, tj. ukazuje na schopnost kriticky zacházet s literaturou, posbírat data pro vlastní výzkum, data zanalyzovat a vyvodit z nich závěry. Analýzy sice nejsou zcela přesně interpretovány a závěry nejdou do hloubky, ale práce přesto přináší srozumitelné nové poznatky, které jsou pro studovanou tematiku přínosem. S ohledem na toto hodnocení navrhuji známku velmi dobře.

Doc. Mgr. Jitka Lindová, Ph.D.